

ETHNOS VE KOİNON¹

Emily Mackil

Çeviren: Sultan Deniz Küçüker*

İlkel Kimlik ve Enstrümantal Kimlik

Yunan dünyasının *polis*'lerden oluşan bir dünya olduğu genellikle dile getirilmektedir. Ancak, Yunanistan'da bazı bölgelerde geniş çapta merkezleşme hareketleri daha yavaş biçimde gerçekleşmişti ve bu bölgelerde *ethnos* olarak bilinen yerleşim kümeleri etrafında toplumlar oluşmuştu. Merkezleşmiş olan *polis* ve daha dağınık olan *ethnos* genellikle ikiye ayrılarak ele alınırsalar da, önemli bir ayırıcı özellikleri ortaktır: Her ikisi de *koinon* olarak adlandırılan ve çoğunlukla "federal devlet" olarak nitelenen daha büyük devletlerin üyeleri haline gelmiştir. Bu durum, yaygın biçimde gerçekleşmiştir: Dördüncü yüzyılın sonlarında anakara Yunanistan ve Peloponnesos'taki *polis*'lerin neredeyse yarısı, on bir *koinon*'un birine ya da diğerine üye duruma gelmişti. Özerk olmayan veya bağımlı *polis* konusu, yakın dönemde bilinir hale gelmişken (Hansen 1997; Hansen ve Nielsen 2004: 87-94); bir *polis*'in bir *koinon*'a katılması, konu için farklı bir yaklaşım oluşturmuştur: Bir *koinon*'a üye olmak, genellikle özenle belirlenmiş imtiyazlar ve yükümlülükler gerektirmekteydi ki bunlar, bağımlı *polis* ve onun özerk efendisi arasında bulunması zorunlu olmayan imtiyaz ve yükümlülüklerdi. Bu durum, akla motivasyon sorusunu getirmektedir, zira *koinon*'a katılımlar nadiren zorunluluk sonucu gerçekleşmekteydi (Mackil 2013): Neden *polis*'ler ve *ethnos*'lar bu türden oluşumlara girmek istemişlerdi? Bu soruya verilen standart cevaplardan biri, paylaşılan etnik kökendi.

Uzmanlar, *ethnos* ve *koinon* arasındaki, etnik kimlik ve Yunan dünyasında genellikle federal devletler olarak adlandırılan yapıların oluşumu arasındaki ilişkiye dair iki farklı görüşe ayrılmıştır: ilkel ve enstrümantal görüş. Bunlar, etnisitenin iki ana

---

¹ Mackil, E. "Ethnos and Koinon", *A Companion to Ethnicity in the Ancient Mediterranean*, Jeremy McInerney (ed.), John Wiley & Sons, Oxford, 2014: 270-284.

Bu makale, University of California, Berkeley Tarih Departmanından sayın danışman hocam Prof. Dr. Emily Mackil'in izni ve aynı zamanda kitabın editörü Jeremy McInerney'in onayı ile İngilizce aslından Türkçe'ye çevrilmiş ve çevirinin denetimi, yine University of California, Tarih Departmanının görevlendirmesiyle, aynı bölümde çalışmakta olan Mustafa Yıldız tarafından sağlanmıştır.

* Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara.

görüşüne de yakından işaret etmektedir (Siapkas, 2014). İlkeler, Yunan federal devletlerinin oluşumunu, ortak kimlik bilinciyle birbirine bağlanmış toplumların doğal bir gelişimi olarak açıklamışlardır. Fritz Gschnitzer'e (1955) göre, bu toplumlar belirli bir bölgedense nüfus grupları (*Stamm*, kabile) ile tanımlanmaktaydı. Böyle bir ayırım, antik göç mitoslarının, bir nüfus grubunun tarihine ait büyük oranda gerçek belgeler olarak kabul edilmesini mümkün kılıyordu. Aynı şekilde, Jacob Larsen (1968) ilkel kabile gruplarının, gizemli ve büyük ölçüde keşfedilmemiş bir gelişim süreci içinde, bizim esasen federal olarak tanımladığımız kurumları olan devletlere dönüştüklerini öne sürmüştür. Larsen'e göre; örneğin Boiotialılar, Dor göçleri sırasında orta Yunanistan'da topraklarını işgal etmiş olan tek bir nüfus grubu idi ve aynı nüfus grubu altıncı yüzyılda Boiotia Birliği'ni kurmuştu. (Larsen 1968: 26-8). Bunların "kabile birliğinin" etnik grup sınırlarında bir devlet oluşturmaları ile tam olarak nasıl ilgili olduğu antik kaynaklarda tam olarak açık bir konu değildir ve Larsen de bu önemli soruyu açıklamaya hiç yanaşmamıştır. İlkeli bu bakış açısı 1990'lara kadar sürmüştür (örn., Daverio Rocchi 1993; Grainger 1999).

Ancak bu süre içinde, antropologlar ve sosyologlar, etnik kimliğin kalıttan çok uzlaşıdan etkilenen ve çoğunlukla belirli amaçlara ulaşmak için kullanılan son derece dinamik ve değişken bir sosyal yapı olduğunu göstermiştir (örn., Barth 1969; Smith 1986). Etnik kimliğe ilkeli yaklaşım, yerini büyük ölçüde enstrümantal yaklaşıma bırakmış ve Eskiçağ tarihçileri (örn., Hall 1997; Morgan 2003) Yunanistan'da bu kimliklerin ne ölçüde dönemin ihtiyaçlarını karşılamak için oluşup benimsendiğini göstermiş olsalar da, *koinon*'un özel durumu için ortaya çıkan bu kavramsal değişimin içeriğini henüz analiz etmeye başlamışlardır. Phokis üzerine olan çalışmasında Jeremy McInerney, etnik bir kimlik oluşturma aracı olarak mitolojinin, "bir tür politik federasyon ya da devlet inşa edecek" gerekli kurguyu sağladığı fikrini ileri sürmüştür (McInerney 1999: 148). Bu görüş, Hans Beck'in antik federalizm üzerine yeni gelişmeleri incelediği bir makalesinde *ethnos*'u "politik organizmanın oluşmasını mümkün kılan bir kurgu" olarak yorumlaması ile yinelenmiştir (Beck 2003: 181). Her ikisi de esas olarak etnik kimliği, politik federal kurumların inşası için gereklilik olarak görmüştür. Angela Kühr, Boiotia ile ilgili olarak, burada bir *koinon* oluşmasının, zayıf da olsa önceden var olan ve her şeyden öte mitoslarla ifade bulan Boiotialı kimliğini güçlendirdiğini öne sürmüştür (Kühr 2006: 301–6; krş. Ganter, 2014).

Devamında, bu görüşlere küçük bir düzeltme önermek isterim: Her ne kadar kurgusal olsa da etnik kimlik, dayanışma politikalarına destek sağlamak için kullanılmış bir argümandı. Bu argüman, öncelikle soydaşlık mitosları ve ortak bir toprağa sahip olmakla ifade edilen bir grup kimliği iddiasıyla oluşturulmuştu. Soydaşlık mitosları ve ortak bir toprağa sahip olmak, Hall (1997) tarafından Yunan dünyasındaki etnik kimliğin belli başlı iki kriteri olarak değerlendirilmişti. Klasik Dönem anakara Yunanistan'da *koinon*'un henüz yeni bir oluşum olduğu sıralarda etnik argüman özellikle önem arz etmekteydi. Helenistik Dönem'de ise *koinon*'ları etnik kökenden bağımsız olarak düşünmek mümkün hale gelmişti; örneğin "Adalılar *Koinon*"u Antigonos ve daha sonra Ptolemaios Hanedanı için Ege'yi kontrol altında tutmak için bir araç olmuştu (Buraselis 1982: 60–87). Hatta Klasik Dönem anakara Yunanistan'da bile etnik argümanın etkisinin daima sınırlı olduğunu ve bunun, diğer pek çok iddiadan

sadece biri olduğunu ileri süreceğim. *Koinon*, *ethnos*'tan tamamıyla farklı bir şeydi. *Ethnos*, gevşek ve resmî olmayan dayanışma yapılarına sahip bir topluluklar bütünüdür ifade ederken *koinon* ise iktidarın, birbirine bağımlı kademeler arasında (*polis*, yöresi ve *koinon*) özenli ve planlı biçimde dağıtıldığı, kompleks, bölgesel bir devlettir (Morgan 2003). *Koinon*'un doğuşu *ethnos* temelli olsa da *koinon*, *ethnos*'tan keskin biçimde ayırt edilmelidir. Aslına bakılırsa, dayanışma politikaları, katılımcıları için büyük olanaklar barındırmaktaydı ve bu avantajlar *koinon*'a katılımı teşvik ediyordu. Bunların ele alınması, olasılıkla bizim *koinon*'un nasıl bu kadar hızlı ve sıkça, kabul edilen etnik sınırların ötesine geçtiğini anlamamıza yardımcı olacaktır. Öncelikle etnik kimliğin, politik işbirliğinin lehine bir argüman olarak kullanıldığı (zenginlik, karmaşıklık ve çeşitlilikleri dolayısıyla seçilmiş) bazı durumlara değineceğim. Ardından bu argümanın geçerliliğini sorgulayan, konuyla alakalı başka kanıtlara yöneleceğim. Bunun ardından bir *koinon* oluşturmak yahut bir *koinon*'a katılmak için öne sürülen alternatif bazı argümanları inceleyip etnik kimlik analizlerinin neden Yunan *koinon*'unu anlamamıza fazlaca katkıda bulunmadığını açıklayarak sonuca varacağım.

Argüman Olarak Etnisite

Koinon, anakara Yunanistan'da bulunan *ethnos*'ların ortaya çıkardığı yeni bir düzendi. Birbirleriyle yakından etkileşime geçmiş toplumlar, her zaman olmamakla birlikte sık sık bir dayanışma içindeydiler. Bunlar, ortak bir soyun ve paylaştıkları tek bir toprak bütünüdür kendilerini birleştirdiğini düşünerek aralarındaki ilişkileri yönlendiren ve işbirliği yapmalarını sağlayan resmî kurumlar geliştirmişlerdi. Sonuçta ortaya çıkan şey, kendilerinin farklı biçimlerde adlandırdıkları bir devlettir. Bu adlandırmada çoğunlukla "Boiotialılar" ya da "Phokisliler" örneğinde olduğu gibi sadece grubun etnik adı çoğul biçimde kullanılmaktaydı. Ancak teknik ve özellikle resmi bağlamlarda "Boiotialıların *koinon*"u gibi kullanımlar da yaygındı. *To koinon*, "ortak şey" anlamına gelen bir adlanmış sıfattır. Bazen devlet hazinesini (Thukydides 6.6.3), bazen de genel anlamda "halkı" belirtmek için kullanılır (örn., Isokrates 10.36). Ancak, çoğul etnik kökenle birleştirildiğinde modern federalizmin bir atası olan belirli bir devlet formunu tanımlar. *Koinon*, bir diğer deyişle, bir grup insanın ortak devlettir ve bu grubun tanımlanması ve ifade edilmesi, diğer toplulukları kendilerine katılmaya ikna etmede önemli bir rol oynamıştır. Bu iş, her şeyden önce dini mitoslar ve ritüeller aracılığıyla yapılmıştır; dolayısıyla tapınaklar, etnik argümana güç kazandırmak için önemli mekânlar olmuştur ve kısmen bu yüzden sıklıkla toplantı merkezleri olarak kullanılmıştır (Parker 1998).

Orta Yunanistan'da bir bölge olan Boiotia, bu sürecin nispeten detaylıca ele alınabileceği bir yerdir. Görünen o ki, geç altıncı yüzyılda Thebailılar, Boiotia *polis*'lerinin hareketlerini koordine etme amaçlı bir girişimin başını çekiyorlardı. Bu süreçte, kendi girişimlerine dâhil olmaları için komşularını ikna etmeye çalışırken ortak kimlik söylemine başvurup vurmadıklarını anlamak zordur. "Boiotia *koinon*'una dâhil olmaları" gibi bir durum olduğunu söylemiyorum. Çünkü bu dönemde Boiotia'da geç beşinci yüzyıldaki gibi bir tür *koinon* bulunduğunu destekleyecek bir kanıtım yok (Hansen 1995; Mackil 2013). Plataialılar 519 yılında Thebailılar tarafından "bastırıldığında" ve silahlı çatışma patlak verdiğinde, her iki tarafın da onayladığı

Korinthoslu arabulucular, Thebailıları, "Boiotialılara" destek vermeye yanaşmayan Boiotia halklarını baskılamaktan men etmiştir (Herodotos 6.108.5). Herodotos'un bu açıklamasından, Thebailıların etnik argümanı Plataialıları kendilerine katılmaya ikna etmek için kullandıkları sonucu çıkarılabilir mi? Bir devlet mi yoksa askerî ittifak mı net olmasa da ortaya koymaya çalıştıkları oluşuma verdikleri isim açık biçimde "Boiotialılar"dı.

Birkaç yıl sonra, 506 yılında Thebailılar ve müttefikleri, sürgün edilmiş Kleomenes'i desteklemek adına Atinalılara saldırmışlardır. Atinalılar zaferle sonuçlanan karşı saldırılarının anısına Athena'ya bronz bir *quadriga* adanmışlar ve buraya "Boiotialıların ve Khalkislilerin *ethnos*'larının Atinalıların oğulları tarafından zapt edilmesini öven" bir yazıt eklemiştirler (Meiggs ve Lewis 1988: no. 15; Herodotos 5.77). Buradan hareketle, Boiotialıların bir "*ethnos*" olduğu düşünülebilir. Ancak burada tek bir *polis*'e ait olan Khalkisliler de *ethnos* olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla bu çelişkili metne bakarak kesin bir çıkarımda bulunmak mümkün değildir. Diğer taraftan, Herodotos'un 506 yılına ilişkin anlatısı; Boiotialıların Thebai, Tanagra, Koroneia ve Thespiailardan oluşan, düzenli ve gönüllü olarak birlikte savaşan bir grup *polis*'ten ibaret olduğu izlenimini verir (Herodotos 5.79). Eğer ki, pek çoğunun yaptığı gibi, Homeros'un *Gemiler Kataloğu*'nun erken Arkaik Yunanistan'ın etnik dinamikleri konusunda bize rehberlik etmesine izin verirsek, bu politik çerçevede, "Boiotialıların" etnik olarak Boiotialı olabilecek tüm *polis*'leri kapsamadığı görülür (Boiotia birliği ve onu oluşturan toplumlar için bk. *Iliad* 2.494–510; konu üzerine önemli görüşleri için bk. McInerney 1999: 120-7 ve Morgan 2003: 104-5). Bu ittifakın isminin tanımlayıcı olmaktan çok normatif olduğunu düşünebiliriz ve böylece katılımın lehine bir etnik argümanın gerçekten kullanıldığını görebiliriz.

Daha kapsamlı bir tür politik örgüte katılmak için kullanılan etnik argümanın önceden beri var olan gelenekler ile temellendirilmesi, olasılıkla Boiotialılarda bir aidiyet hissi uyandırmıştı. Altıncı yüzyılda Boiotialıların pek çoğu Akraiphia yakınlarındaki Apollon Ptoios tapınağına sunularda bulunuyorlardı. Bunlardan en iyi tanınanlarının, bölgeye özgü bir heykel formuna bağlı kalınarak yapılmış olan *kouros*'lar olması, Boiotia tarzı erkek bedeni temsilinin bilinçli olarak kullanıldığını akla getirir (Ducat 1971: 103–210; Stewart 1990: 112). Altıncı yüzyılın sonunda, tam da Thebailıların askerî ve politik amaçlarla bir Boiotialı varlığı oluşturabilmek için çaba sarf ettiği dönemlerde, bu önemli bölgesel tapınağa Boiotialılar adına iki önemli sunuda bulunulmuştur: bronz bir heykelcik (Ducat 1971: no. 257) ve üzeri yazılı bronz bir kap (Ducat 1971: no. 269a). Ancak bunlar, devasa heykellerle dolu bir tapınağın içerisinde mütevazı parçalar olarak kalır. Bunları sunan Boiotialıların kim oldukları tam olarak bilinmese de burada önemli olan konu, bu sunuların bir grup adına yapılmış olmasıdır. Bu tip kolektif faaliyetlerin, bölgenin politik koordinasyonunu artırmak gayretiyle birlikte daha sıklaşıp karmaşıklaştığı görülüyor.

Beşinci yüzyılın ortalarında, eski yerel kült alanlarının bölgesel olarak tekrar kullanılmaya başlandığının delillerine rastlıyoruz. Alkaios'un altıncı yüzyılın başlarında "Koroneia'da hüküm süren savaş tanrıçası" (Alkaios fragman 325) olarak tasvir ettiği Athena İtonia'ya ait kutsal alan, konu için bir örnek teşkil eder. Boiotialılar, 446 yılında Koroneia'da Atinalılara karşı büyük bir zafer kazanmışlardır. Bu savaş, tam anlamıyla

tanrıçanın önünde gerçekleşmiş ve Atinalılar bölgeden kovulmuştur. Mevcut durum, Boiotialılara ilk defa resmî kurumları olan ve üye *polis*'ler ile *koinon* için yetkilerin tarif edildiği bölgesel bir devlet olarak *koinon* kurma olanağı sunmuştur. Bundan kısa bir süre sonra Pindaros bir Thebai ritüeli için, Thebailı elit ailelerin Koroneia'daki ve Onkhestos'ta bulunan Poseidon tapınağındaki ritüellere katılımlarını anlatan bir *hymnos* yazmıştır (fragman 94b Maehler). Diğer bir deyişle, önceleri apaçık yerel olan Koroneia kültü artık Thebailıların ve diğerlerinin de katıldığı bölgesel bir kült haline gelmişti. Bununla aynı dönemde, Athena İtonia ile Boiotialıların bölgedeki işgalinin efsanevi olarak ilişkilendirilmesinin ilk kanıtlarına rastlamaktayız (Thukydides 1.12.3; Armenidas *FGrHist* 378 F1; Pausanias 9.1.1). Öyleyse, bu dönemde *koinon*'a katılmak için, etnik argümanın ritüel bağlamlarda aktif biçimde kullanıldığını görebiliyoruz (Kowalzig 2007: 352–91).

Bu durum, Peloponnesos Savaşı'nın başlarında Thebailıların Plataia saldırısında da görülür. Thukydides'in verdiği bilgilere göre, Thebailıların Plataia'dan *ta patria*'ya, yani tüm Boiotialıların atalarının geleneklerine dayanarak uzlaşma talebinde buldukları açıktır. Plataialılar 431 yılında *koinon*'a katılmayı reddederek üstü kapalı bir şekilde Thebai'nin etnik kimliğinin politik bağlılığı belirlemesi gerektiği iddiasını reddetmişlerdir. Fakat yine de Boiotialı kimliklerini büsbütün reddetmemişlerdir. Üçüncü yüzyıl seyahat yazarı Herakleides Kritikos, Plataialıların kendilerini Atinalı Boiotialılar olarak adlandırdıklarını söyler (*BNJ* 369A Fragman 1.11). Plataialılar, böyle yaparak etnik kimliğinin ve politik tercihlerin karşılıklı olarak belirleyici unsurlar olmadığı, -yahut olması gerektiği- yönündeki görüşlerini ifade etmişlerdir. Şaşırtıcı biçimde, 270 veya 260'lı yıllarda Herakleides (Arenz 2006), *Periegesis* adlı eserini yazarken Plataialılar, olasılıkla çoktandır Helenistik Boiotia *koinon*'unun üyesi durumundaydılar (örn., *IG* VII.2723, 3). Erken üçüncü yüzyıla gelindiğinde artık politikadan bağımsız, karmaşık bir kimlik iddiasında bulunmuşlardır.

Boiotia'nın batısı boyunca uzanan Phokis'te durum, olasılıkla biraz daha farklıydı. Arkeolojik kanıtlar göstermektedir ki, Klasik Dönem'de Phokis olarak bilinen bölge, Demir Çağı ve erken Arkaik Dönem'de iki ayrı bölümden oluşmaktaydı: kuzeyde Kephisos Vadisi ve ikisini birbirinden ayıran Parnassos Dağı'nın güneyindeki bölge. Her iki bölgenin de, kuzeyde Kalapodi ve güneyde Delphoi olmak üzere, bölgesel bir kutsal alan etrafında merkezleştiği görülür (Morgan 2003: 24–5, 113–34). Erken altıncı yüzyılda, Birinci Kutsal Savaş'ın ardından Delphoi Amphiktyonik Birlik'in kontrolüne girdiği zaman (Davies 1994; McInerney 1997: 165–72), olasılıkla Apollon'a ait olan ve kendi döneminde Abai (*Arch. Rep.* 53 [2006–7] 41; 54 [2007–8] 47) olarak bilinen Kalapodi'deki kutsal alan büyük maddi destek görmüş, altıncı yüzyılın ortası ile tarihlenen ve yakın zamanda kazı çalışmaları yapılmış tapınak da bu süreçte yapılmıştır. Birinci Kutsal Savaş'ın ardından, Phokis büyük oranda Thessalialıların kontrolüne girmiştir ve bu dış baskı karşısında Phokisliler şiddetle tek bir etnik kimlik formüle etmeye başlamışlardır. Yerel mitoslar, kendilerine isimlerini veren ataları Phokos adı etrafında bir araya gelen farklı Phokis toplumlarının alışılmadık çeşitlilikteki kökenlerine dair iddialarını yansıtır (McInerney 1999: 127–49). Tek bir Phokisli kimliği, Thessalia işgalinin zorlu dönemecinde şekillense de, ancak geç altıncı ya da erken beşinci yüzyılda yabancı hükümdarlar ülkeden kovulduktan sonra politik

işbirliğine katkıda bulunmuştur (Herodotos 8.27.2). Bu zaferin anısına, Abai/Kalapodi ve Delphoi'de Apollon'a Thessalia savaş zırhlarını sunmuşlardır. Bu dönemde Phokisliler, üzerinde ortak kimliklerinin kısaltması şeklinde harflerin bulunduğu ve büyük ihtimalle kahraman ataları Phokos için kurban edilmiş bir boğanın kafasıyla süslenen sikkeler basmak için ortaklaşa çalıştılar (Head 1911: 338). Aynı zamanda, politik toplantılar için daha sonraki kaynaklarda *Phokikon* olarak geçen bir tür yapı inşa ettikleri de görülür (McInerney 1997). Ancak yine de Phokis toplumlarının *koinon*'a katılmaya nasıl ikna edildiklerine ya da hangi kurumlar aracılığıyla iş görüldüğüne dair bir şey bilmiyoruz. Kesin olan şey, yabancı işgalinin dış baskısının, paylaşılan ortak kimlik söylemini güdülediği ve bu ortak etnik kimlik söyleminin, bölge Thessalialılardan kurtulduktan sonra ortak politikaların çerçevesini oluşturduğudur.

Aynı biçimde bir karşı duruş şeklinde olmasa da, etnik kimlik söyleminin, başka yerlerde de *koinon*'un oluşumuna katkıda bulunduğu gözlenmektedir. Akhaialılar konu için aydınlatıcı bir örnektir. Peloponnesos kıyılarının kuzeyi boyunca uzanan, Akhaia olarak bilinen bölgedeki arkeolojik veriler, bölgenin beşinci yüzyıldan önce dört ayrı materyal bölüme ayrıldığını göstermektedir. Bölgenin materyal kültürü beşinci yüzyılda daha homojen olmaya başlamış ve tam da bu yüzyılda ayrı bir Akhaialı kimliği yayılmaya başlamıştır (Morgan ve Hall 1996). Beşinci yüzyıl Akhaialıları, Herakleidos soyunun gelmesiyle yerlerinden olup kendileri de İonialıları Küçük Asya'ya doğru yerlerinden ederek Orestes oğlu Teisamenos önderliğinde Argos ve Sparta'dan kuzey Peloponnesos'a göç eden Homeros'taki Akhaialıların soyundan olduklarını iddia etmişlerdir (Herodotos 1.145; Thukydides 3.92.5). Spartalılar tarafından Akhaia yerleşimi Helike'den alınmış olan Teisamenos'un kemikleri hakkında yazılanlar, Akhaialıların daha altıncı yüzyılda kendilerinin soydaş oldukları ve kendi topraklarında oturdukları iddialarını doğrulayabilir (Pausanias 7.1.8; yaklaşık 560 yılına tarihlenen benzer bir bölüm ile krş. Herodotos 1.67.2–68.6). Akhaia soyundan olmayan yazarların naklettikleri tüm bu belgeler, beşinci yüzyılın başında Olympia'da sunulmuş olan bir adakla doğrulanmaktadır. Akhaialı Homeros kahramanlarının Hektor ile düello için kura çekerken betimlendiği yontulardan birinin altında bulunan epigramda şöyle yazmaktadır: "Tantalos oğlu Pelops'un soydaşları, tanrılara rakip Akhaialılar, bu yontuları Zeus'a adamaktadırlar" (Pausanias 5.25.6–8). Olympia'daki Zeus tapınağının önünde kalan kaideler Pausanias'ı doğrulamaktadır (Eckstein 1969: 27–32). Bu adağın tam olarak kimin tarafından yapıldığını bilmiyoruz. Pausanias bunun, "Akhaialıların *ethnos*'u tarafından ortaklaşa" yapıldığını iletse de bu kesinlikle epigramdan çıkarılan bir sonuçtur. Açıkça görülüyor ki, erken Klasik Dönem'de Akhaialılar, kendilerinin Homeros'ta adı geçen Akhaialıların soyundan geldiklerini iddia etmişlerdir.

Akhaia *koinon*'unun oluşumunda Akhaialı kimliği nasıl bir rol oynamıştır? Bu önemli soruya cevabımız, tamamen çıkarsama olacaktır. Klasik Dönem'de Olympia, Akhaialılar için artık önemli bir kutsal alan olmaktan çıkmış ve önemini korumayı başaran iki yer üzerine çok tartışılmıştır. Akhaialılar tarafından topraklarından sürülmüş olan İonialılar için Helike'de bulunan Poseidon tapınağının, merkezî bir önem taşıdığı anlaşılıyor. Üstelik, erken dördüncü yüzyılda *koinon*'un bu tapınağın kontrolünü ele geçirmek istemesine rağmen buna, Helike *polis*'inin karşı çıktığına dair kanıtlar da mevcuttur (Strabo 8.7.2; Diodoros Siculos 15.49.2). Ancak Helike, kutsal tapınağı ile

birlikte 373 yılında bir deprem ve tsunami sonucu yerle bir olmuştur. Pausanias'ın (7.7.2) bir ifadesine dayanarak, Akhaialıların politik toplantılarını Helike yerle bir olmadan önce burada yaptıkları sonucu çıkarılsa da buna dair bir kanıt mevcut değildir (Rizakis 2013). Sadece, Helenistik Dönem'de Aigion yakınında Zeus Homarios tapınağında bir araya geldiklerini biliyoruz. Epigrafik bir belge (SEG 14.375 = Rizakis 2008: no. 120) Zeus Homarios kutsal alanının geç dördüncü yüzyılda Akhaia *koinon*'u için politik bir öneme sahip olduğunu kuvvetle desteklemektedir. Bu tanrının *epiklesis*'i (Aymard 1935) ile ilgili bir sorun, onun Akhaia kimlik mitoslarıyla olan bağlantısını anlayabilmemizi etkilemektedir. Pausanias (7.24.2), Agamemnon'un, bu tapınağı Troia'ya yapılacak saldırı ile ilgili görüşmek için Akhaialıları toplama alanı olarak kullandığını anarken Aigionlu Zeus'un, aynı zamanda Homagyrios "birleştirici" olarak bilindiğini de ifade etmiştir. Dördüncü yüzyılda, *koinon*'un ilk kez beyan edildiği zamanlarda ya da öncesinde bu kült kaynağının Akhaialılar arasında mevcut olup olmadığını bilmemiz mümkün değildir. Eğer öyle olsaydı, bu durum bölgenin politik birliğini, Homeros'ta geçen tarihi Akhaialılarla ve dolayısıyla Agamemnon'un atası Pelops ile ilişkilendiren etnik birliktelik mitosunun içine iyice yerleştirmeye yönelik bir girişimin açık bir belirtisi olurdu. Zeus'un *epileksis*'inin iki varyantı, Homarios (Polybios 5.93.10) ve Amarios (Strabo 8.7.3, düzeltilmiş metin), Aigionlu Zeus'u, bölgesel bir devletin politik meclislerinin koruyucusu olarak birleştirici bir tanrı yapar. Zeus Homarios kültürünün politik önemi Polybios (2.39.5–6) tarafından da geçmişe, geç beşinci yüzyıla dönük olarak dile getirilir. Ancak verdiği bilgiler, olasılıkla taraflıdır (Morgan ve Hall 1996: 195–6; diğer taraftan Walbank 1957: 224–6, 2000: 23–7; Larsen 1953) ve yine olasılıkla o dönemde tapınak bölgesel önem taşımasına rağmen 389 yılından önceye ait Akhaia *koinon*'una ilişkin olarak elimizde bir kanıt bulunmamaktadır. Erken *koinon* için Zeus'un önemi, Helenistik Dönem'in yanı sıra dördüncü yüzyıl Akhaia sikkelerinde de resmedilmesinden bellidir. (Kraay 1976: 101 Figür 318).

Soydaşlık ve ortak bir toprağa göç etme iddiaları üzerine oluşturulmuş bir Akhaialı kimliği, açıkça altıncı yüzyılda şekillenmiş ve beşinci yüzyılda daha belirgin bir hale gelmiştir. Ancak dördüncü yüzyılın başlarında siyasi birlik sağlanabilen Akhaia'da, beşinci yüzyıl Boiotia *koinon*'unun yaptığı gibi birlikteliği sağlayabilmek için etnik söylemin kullanıldığını açıkça göremiyoruz. Yine de birkaç ipucumuz olduğunu belirtelim. Akhaia *koinon*'unun kayıtlara geçmiş ilk eylemi, 389 yılında Korinthos Körfezi boyunca Aitolia yerleşimi olan Kalydon ile Lokris yerleşimi Naupaktos'u topraklarına katmak olmuştur (Ksenophon, *Hellenika* 4.6.1, 14 ile Diodoros Siculos 15.75.2). Bu durum Akhaialıları Aitolialılarla karşı karşıya getirmiştir. Ephoros'un anlattığına göre, tam da bu dönemde Akhaialılar, Aitolialıların müttefiki ve akrabaları olan Elisliler tarafından kovulmadan önce, kendi atalarının Olympia'ya hükmettikleri iddiasında bulunmuşlardır (Strabo 8.3.33). Bu iddia, olasılıkla Olympia kahramanı Pelops'un babası Tantalos'un soyundan gelmeleri mitosuna dayanmaktadır ve Akhaialıların, kendi *koinon*'larına katılım sağlamak için etnik argümanı ileri sürmüş olabilecekleri anlamına gelir. Ancak tıpkı Aitolialılarla etnik köken konusundaki mevcut anlaşmazlıkları gibi olasılıkla bunu yapmaya da henüz yeni başlamışlardır.

Her bir bölgeye ilişkin detaylar hayli farklılık gösterse de Boiotia, Phokis ve Akhaia'da etnik birliktelik duygusu politik birleşmeye öncülük etmiştir ve üye olması muhtemel toplumların bu yeni deneyime güçlü mevcut bağların resmîleştirilmesi olarak bakmasını sağlayarak olumlu, cesaretlendirici bir rol oynamıştır. Aslında, bir *koinon*'a katılım sağlamak için etnik argüman öylesine yaygın biçimde kullanılıyordu ki devleti tanımlamak için kullanılan ifadeler üzerinde bile etkisini göstermişti. *Koinon*, bir kavram olarak çoğunlukla epigrafik kaynaklarda karşımıza çıkarken, ki bunlar devletin resmî dilinin en doğrudan yansımalarıdır, dönemin iyi eğitilmiş pek çok yazarı *ethnos* kavramını, bizim Yunan federal devleti olarak tanımlayabileceğimiz biçimde kullanmıştır. Hellenika Oksyrhynkhia'nın yazarı, iyi bilinen, Boiotia *koinon*'unun idari detaylarıyla dolu dâhili yapısını tanımladığı kısmın sonunda, "bu yolla tüm *ethnos* kendi kendini yönetmiş oluyordu" demektedir (*Hellenika Oksyrhynkhia* 16.4, şunun içinde McKechnie ve Kern 1988). Kendisi bir zamanlar Akhaia *koinon*'unda yüksek rütbeli bir yönetici olarak görev almış olan Polybios, devletin doğasını yakından tanıyan biri olarak *ethnos*'u açık bir biçimde Akhaia devleti için kullanmıştır (4.17.7; krş. Paus. 7.16.9). Aynı zamanda Romalıların 171 yılında Boiotia *koinon*'unu dağıtmalarıyla ilgili olarak verdiği bilgilerde devlet için hem *koinē sympoliteia* hem de *ethnos* kavramlarını kullanmıştır (27.2.10).

Ethnos, belgelerde *koinon* gibi politik terimlerle doğrudan ilişkili olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu belgelerde, *koinon*'un yararına yapılan bireysel katkılar övgüye layık bulunurken, *ethnos*'a bağlılık duygularının da öne çıkarıldığı düşünülebilir. Örneğin, ikinci yüzyılın ortaları ile sonları arasında tarihlenen Thessalia *koinon*'una ait olan bir hükümde kamu işlerinden sorumlu Romalı *aedilis* Quintus Caecilius Metellus'un Thessalia *ethnos*'una desteğinden bahsedilir. Anlatılanlara göre, *synedrion*, onun teklifi üzerine Roma'ya tahıl ihracatı konusunda karar almıştır (Garney, Gallant, ve Rathbone 1984; *SEG* 34.558, Bresson 2007–8: II.192–5 tarihlendirmeye ilgili olarak). Lykia yerleşimi Araksa'ya ait olan ve ikinci yüzyıla tarihlenen ünlü bir hükümde de benzer göstergelere rastlamaktayız (*SEG* 18.570 ile *SEG* 37.1218, 43.965, 49.1898 tarihlendirme ile ilgili tartışma için). Bu hüküm, Lykia *koinon*'una üye olan Araksa *polis*'inden (konuyla ilgili olarak bk. Behrwald 2000) Orthagoras'ı, yaptığı bir dizi yardımından dolayı övgüyle anmaktadır. Genel olarak, bu olayın arka planında Araksa ile tiran olarak tanımlanan hükümdarların yönetimindeki birkaç komşu yerleşim arasındaki çatışmalar yatmaktadır. Araksalılar, bu çatışmalarda Lykia *koinon*'undan destek beklerken, Orthagoras'ı elçi olarak yollamış ve bunun mukabilinde *koinon* onu elçi olarak tayin etmiştir. Bu hüküm (II. 24–25, 59–60), *demos*'a (yani Araksa'ya) ve *ethnos*'a (yani Lykialılara) layık biçimde hareket ettiğinden dolayı Orthagoras'ı övmektedir. Buradaki ikinci atfın, yani *ethnos*'un, Lykia *koinon*'una değil sadece; birleşik etnik bir grup olarak Lykialılara yapıldığı düşünülebilir. Ancak Orthagoras'ın yaptığı işlerden birinin tasviri, buradaki *ethnos* kullanımının doğrudan Lykia devletine işaret ettiğini gösterir. "Orloandalılar, ... [Araksa] halkının onların [tiranlıktan] kurtulmaları ve Lykia *ethnos*'unun *sympoliteia*'sına dâhil olmaları gerektiği yönündeki isteklerini anladıkları için [Orthagoras] *demos* tarafından elçi olarak tek tek Lykia'daki *polis*'lere ve Lykialıların *koinon*'una gönderildi ..." (II. 54–9). *Ethnos* ve *koinon*, köken olarak, tıpkı beşinci yüzyılda Boiotia'da olduğu gibi, esasen yakın ama

farklı kavramlar olsalar da ikinci yüzyılda artık eş anlamlıydılar ve bu, bir *koinon*'a katılım sağlamak için kullanılan etnik köken söyleminin başarısı için bir gösterge oldu.

Argüman, öylesine belirginleşip yaygınlaştı ki, üyeliği geniş bir alana yayılan *koinon*'ları sınırlayıcı nitelikte de kullanılabilirdi. Neticede başarısız olup Akhaia Savaşı, Korinthos'un yağmalanması ve Akhaia *koinon*'unun dağılması ile sonuçlanacak olan diplomatik müzakereler 147 yılında henüz sürerken, Roma senatosu Sparta ve Korinthos'un Akhaia *koinon*'una ait olamayacağına ve Argos, Oite Dağı yöresindeki Herakleia ve Arkadialı Orkhomenos'un derhal *koinon*'dan ayrılması gerektiğine dair hükümde bulundu (Pausanias 7.14.1). Ancak bir tek Sparta'nın üyeliği tartışmaya açıldı. Pausanias, senatonun ortaya sürdüğü nedeni, *legatus* L. Aurelius Orestes'in açıkladığı gibi aktarmaktadır: "bu yerleşimler, hiçbir şekilde Akhaia *genos*'una ait olmadılar ve Akhaia devletine sonradan katıldılar." Akhaialılar, bu duruma isyan ettiler ve bunu sadece senatonun argümanı tümüyle yanlıtıcı olduğu için (bk. Schwertfeger 1974: 8–10) yapmasalar da, benim asıl ilgilendiğim nokta burası. Romalılar bu yerleşimlerin etnik olarak Akhaialı olmadığı iddiasıyla kendi fikirlerini etnik kökene dayandırarak doğrulamaya çalışırken, bir *koinon*'a katılım sağlamak için geleneksel olarak kullanılan etnik argümana başvurmuşlardır. Dolayısıyla bunu yaparken, etnik argümanın bu tip bir anlaşmaya girmenin başlıca gerekçesi olduğunu ima etmişlerdir. Ancak Orestes ve Roma senatosu kesinlikle biliyordu ki, listeledikleri beş *polis* dışında Akhaia *koinon*'unun Akhaialı olmayan pek çok üyesi daha vardı. Eğer, katılım için başlıca vasıta etnik kimlik ise, bu nasıl olmuştu?

Etnisitenin Ötesinde, Etnik Argümanın Sınırları

Aynı etnik kökenden olmayan *polis*'lerin bir *koinon*'a üye olduklarına dair elimizdeki ilk kanıtlar dördüncü yüzyıl için Akhaia'dan gelmektedir. Akhaialılar, 389 yılından önce Aitolialı Kalydon'u ve Lokrisli Naupaktos'u ilhak ettiği zaman, bu *polis*'ler Akhaia *koinon*'unun üyesi durumuna gelmişler ve buraların halkları da Akhaia yurttaşları olmuşlardır. Etnik sınırların ötesine geçen bu politik yayılma, genellikle bir dönüm noktası olarak tanımlanan Sikyonlu Aratos'un kendi Dor kökenli *polis*'ini 251 yılında Akhaia *koinon*'una katılmaya ikna etmesinden yaklaşık yüz elli yıl kadar önce gerçekleşmiştir (Plutarkhos, *Aratos* 9.6–7; Polybios 2.43.3). Bundan kısa süre sonra Korinthos, Argos, Epidauros, Megara ve sayısız Arkadia *polis*'i Akhaia *koinon*'una katılmıştır. Açıkçası etnik kökenin artık anlamı kalmamıştı. Aslen Akhaialı olmayan yurttaşlar da Akhaialı olanlarla aynı hak ve yetkilere sahiptiler. Bu durum, Akhaia soyundan olmayan *polis*'lerden gelerek *koinon*'da önemli başarılar elde eden liderler üzerinden açıkça görülür: örneğin Aratos'un kendisi ve Arkadia'daki Megalopolis'ten gelen Polybios'un babası Lykortas ile Philopoimen. Şüphesiz, etnik argüman asla tamamen dayatıcı bir unsur da olmamıştı :(Freitag 2009): Arkadia *polis*'i olan Pellene, dördüncü yüzyılda *koinon*'dan bağımsızdı (Ksenophon, *Hellenika*) 7.1.15–18; Diodoros Siculos 15.68.2). Hangi nedenlerden dolayı Pellenelilerin kendi etnik soylarının oluşturduğu *koinon*'a katılmaktan geri durduklarını bilmiyoruz. Bunlar, Plataialıların Boiotia *koinon*'una girmemeleri ile benzer nedenler olabilir de olmayabilir de.

Helenistik Dönem'de, *ethnos* ve *koinon*'un aynı sınırlarda olması gerektiği fikrine Akhaialıların karşı çıkışı yaygınlaştı. Aitolia *koinon*'unun, başlangıçta sadece Aitolia soyundan olanlardan oluştuğu ve olasılıkla *ethnos* içindeki alt gruplara göre organize edildiği görülse de (Thukydides 3.94.4–5; Arrianos, *Anabasis*- 1.10.2), *koinon*, dördüncü yüzyılın sonuna gelmeden, kısa zaman içinde yabancıları da kapsayacak şekilde genişletildi. 323 yılından önce, Aitolialılar, Akarnania *polis*'i Oiniadai'ı ele geçirdiler ve bir şekilde 301 yılından önce Phokis toplumlarını da kendi politik bünyelerine kattılar. Şu halde, erken Klasik Dönem'de Phokis'te bir etnik kimlik duygusu federal deneyimi desteklemişse de, Helenistik Dönem'de bu etnik kimlik duygusu bölgesel politikalara hiçbir mutlak sınırlama getirmemiştir. 280 yılından sonra Thessalia'nın büyük kısmı da bunu takip etmiştir (Scholten 2000: 29–58). Altıncı ve beşinci yüzyıllarda etnik kimlik söylemini oldukça etkin biçimde kullanmış olan Boiotialılar bile, artık kendileri dışındaki toplumlara da *koinon* bünyelerine katmışlardır. Örneğin Megara (Polybios 20.6.7), Lokris'ten Opus (Petraikos 1997: no. 21 satır 2; Etienne ve Knoepfler 1976: 331–7; Scholten 2000: 259–60) ve Euboiya'dan Khalkis (*IG* VII.2724b satır 6, Knoepfler 1998: 202–3, 207) bunlardan birkaçıdır.

Bu durumların her birinde, etnik köken temelinden bağımsız olarak *koinon*'a katılmış olan yabancılar da, *koinon*'un yerlileri ile eşit haklara ve yükümlülüklerle sahip olmuşlardır. Konuya ilişkin eldeki en geniş bilgiler Helenistik Akhaia'dan gelmektedir. Burada yeni üyelerin tümüne özerk olacakları ve topraklarında garnizon kurulmayacağı vaat edilmiştir (Peck 1969: no. 25). Aynı zamanda yeni üye *polis*'lerin resmî görevlileri ve yurttaşları da politik ortaklıkları için yapmış oldukları anlaşmalara uyacaklarına dair ant içmişlerdir (Thür ve Taeuber 1994: no. 16). Meclis toplantıları, başlangıçta Aigion'da bulunan Zeus tapınığında yapılıyordu. Burası Akhaia için merkezî bir konumdaydı, ancak *koinon* genişleyip tüm Peloponnesos'u kaplamaya başladıktan sonra bu merkezî konumunu yitirdi. Diğer yeni üye *polis*'lerin bu durumdan yakınmaları üzerine, Akhaialılar meclis toplantılarının dönüşümlü olarak farklı üye *polis*'lerde yapılmasını kararlaştırdı (Liv. 38.30.3). Federal yönetim kurulları, eşit biçimde yeni katılımcılardan ve bölgenin yerlilerinden oluşmaktaydı: Argoslular, Arkadialılar ve Akhaialılar (*IG* IV.1².73). Aynı biçimde, Boiotia *koinon*'unda yeni katılımcıların da eşit biçimde temsil edildiklerine değinilmektedir (*IG* VII.2724b). Aitolialıların bu tip bir eşitlik ve özgürlük algısına erişmeleri belki biraz daha uzun zaman almıştı ama neticede onlar da Aitolialı olmayanlara, yüksek memurluklar dâhil Aitolialı yurttaşlarla aynı hakları ve ayrıcalıkları tanımışlardı (Scholten 2000: 44–5, 63–6, 90–1).

Tüm bunlar gösteriyor ki, *koinon* fikri henüz yeni iken böyle bir bölgesel politik organizasyona dâhil olabilmek için etnik kimlik önemli bir iddia olsa da farklı koşullar ortaya çıktıkça konuyla bağlantısı azalmıştır. Ekonomik etmenler oldukça önemli idi. Olasılıkla *koinon*'ların kendileri de, değerli kaynaklara ulaşabilmek için başlangıçtaki sınırlarının ötesine geçmeyi arzulamışlardı. Aitolia *koinon*'unun, geç dördüncü yüzyılda, kaybettiği Korinthos Körfezi'ne erişim yollarını tekrar kazanmaya çalışırken Akarnania yerleşimi Oiniadai'ı ele geçirmek istemesinin nedeni kesinlikle buydu (Diodoros Siculos 18.8.2–7; Plutarkhos, *Aleksandros* 49.14). Ayrıca, başka bir çalışmamda (Mackil 2013: 237–325), daha detaylı olarak ele aldığım gibi, olası yeni üyeler, önemli ekonomik avantajlar sağlayabilirlerdi.

Koinon'un, geleneksel *polis* özerkliğini tehlikeye atması konusunda derinden kaygılanan Ksenophon (Bearzot 2004: 45–56), Yunanistan'ın kuzeyinde bir yerleşim olan Akanthos'un bir elçisinin ağzından sunduğu söylevde Khalkislilerin *koinon*'unun, 382 yılında Olynthos liderliği sırasında artan gücünün kaynaklarını konu etmiştir. Burada zengin ve çok çeşitli kaynaklara sahip olan bir bölgeden bahsedilmektedir: gemi inşasında kullanılan kereste, her biri önemli ölçüde gelir getiren pek çok liman ve iskele ile çok fazla insanı doyurabilecek kadar bol ve bereketli topraklar (Ksenophon, *Hellenika-Yunan Tarihi-* 5.2.16–19). Dahası *koinon*, tüm sınırları dâhilindeki, çeşitli ancak büyük oranda bölgesel kaynaklara erişimi kolaylaştırmak için kurumlar oluşturmuştur. Bunu yaparken mülkiyet hakkını kendi *polis*'leri ile kısıtlamaktansa; tüm yurttaşlara *enktesis*, yani *koinon* içerisinde mülk edinme hakkı ve yine *koinon* içerisinde evlilik yapma (*epigamia*) hakkı tanımıştır. Bölgesel mülkiyet hakları ile ilgili iddia, olasılıkla bölge yerleşimlerden gelen satış işlemleri ile ilgili önemli bir dizi yazılı belge ile desteklenmektedir (Hatzopoulos 1998; Game 2008: no. 13–35, 38, ancak bunların hiçbiri, Ksenophon tarafından tanımlanan federal mülkiyet hakları ile bağlantılı değildir.). Boiotia ve Akhaia *koinon*'larında ve olasılıkla Aitolia *koinon*'unda da yurttaşlara, bölgesel mülkiyet hakları tanınmıştır. Bu durum, bölgedeki ekonomik hareketliliğin önemli ölçüde artmasını sağlamıştır. Dahası, bireyler çok çeşitli ekonomik kaynaklara ulaşma imkânı elde etmişlerdir. Daha erken olmasa bile Helenistik Dönem'de, Akhaia ve Boiotia *koinon*'ları, kıtlık zamanlarında zaten sınırlı olan yerel tahıl temininin dışarıya satılmasını engellemeye başladığında toplumların birbirlerine bağımlılık duyguları artmıştır (Migeotte 1984: no. 10: 4–6; Thür ve Taeuber 1994: no. 18: 15–16). Helenistik Dönem'de Thessalia *koinon*'u da bu verimli bölgeden büyük oranda tahıl ihracatı için gelen talepleri karşılama işini organize eden aracı kurum görevini üstlenmiştir (Garnsey, Gallant, ve Rathbone 1984; Helly 2008: 87–91).

Ancak kaynakların birleştirilmesi, özellikle bölge içinde eşit biçimde dağıtılmadıklarında uygulamada haksız kazanç ve yolsuzluğa neden olmaktadır. Büyük olasılıkla bu korku dolayısıyla Akanthoslular Khalkis *koinon*'una girmeye direnmişler hatta bu konuda kendilerine destek olmaları için Sparta'ya elçi göndermişlerdi. Gerçi *koinon*'lar, üye *polis*'ler arasında çoğu doğal zenginliklerden ve topraklardan kaynaklanan anlaşmazlıklara ciddi biçimde müdahale ederek arabuluculuk yapmaktaydı (Akhaia örneği için bk. Harter-Uibopuu 1998). Polybios'un detaylı anlatısı da göstermektedir ki, Akhaia *koinon*'u, üye devletlere karşı sorumluluğunu yerine getirmediği zaman, bu konuda sorumlu tutulmuştur (örn., Polybios 4.60.1–10). Netice olarak *koinon*'lar, itaat sağlamak ya da hükmetmek için yeterli kurumlar değillerdi. Ancak pek çok *polis* arasında uyum ve dayanışma sağlamak konusunda son derece iyi işleyen kurumlardı.

Kendi *polis* ve *ethnos* sınırlarının ötesinde kaynaklar edinmeye ek olarak güvenliği artırmak da, bir *koinon*'a katılmak için çok önemli bir argümandı. Aratos'un Sikyon'u Akhaia *koinon*'una dâhil etmeye kalkışmasındaki neden kesinlikle bu olmalıydı ki tiranlıktan yeni kurtulmuş olduğundan güçlü dostluklara ya da en azından rakiplerine karşı işbirliği içinde olabileceği dostlardan oluşan bir koalisyona ihtiyaç duymaktaydı. *Koinon* tarafından sağlanacak savunmanın ne denli önemli olduğunu, Helenistik Akhaia'dan olumsuz bir örnek çok iyi gösteriyor: Batı Akhaia'daki bazı

polis'ler, 218 yılındaki Sosyal Savaş döneminde sürekli yinelenen Aitolia akınlardan mağdur durumdaydılar. Bu süreçte, özel olarak talep etmelerinden sonra bile, federal ordu buraların savunması için harekete geçmeyince, bu *polis*'ler beraberce *koinon*'a vergi ödemeyi reddedip bu parayı paralı savunma gücü kiralamada kullanmışlardı (Polybios 4.60.1–10). Bu olay kesinlikle göstermektedir ki; güvenliklerini artırma arzusu, *polis*'lerin bir *koinon*'a katılmalarında önemli bir sebepti.

Sonuç:

Anakara Yunanistan'da bulunan *polis* ve *ethnos*'lar, Klasik Dönem'de yeni bir devlet formu olarak *koinon*'u oluştururlarken, toplumların bir araya gelmelerini sağlamak için etnik aidiyet duygusuna başvurmuşlar, kimi zaman bunu aktif olarak geliştirmişlerdir. Ancak başlangıcından itibaren etnik argümanın etkisi sınırlı olmuştur. Öyle ki, katılımı reddeden toplumlar, kolaylıkla etnik kimliğin kendi başına siyasi saflaşmayı belirlemesi gerektiği iddiasına kolaylıkla karşı çıkmışlardır. Başka bir *ethnos*'tan olsa da katılımdan taraf olan toplumlar ise bir zamanlar etnik olarak homojen görünümde olan bir devletin içine girmelerini sağlayacak bir neden bulmada sıkıntı yaşamamışlardır. Diğer taraftan, *koinon*'ların da *ethnos*'ları dışında yeni katılımcılar sağlayarak, varsayılan kendi etnik sınırlarını aşmak için gerekçeleri vardı ve belli ki tereddüt etmeksizin bunu yapmışlardı. Ancak bir taraftan, daha altıncı yüzyıl Boiotia'sında, Plataia örneğinde olduğu gibi, soydaşlık üzerinden yapılan siyasi saflaşma için etnik argümanın reddedildiği görülürken diğer taraftan erken dördüncü yüzyıldan önce *koinon*'ların, *ethnos* sınırlarının dışındaki *polis*'leri kendi bünyesine kattığına dair bir kanıt da bulunmamaktadır. Öyleyse etnik köken, *koinon*'un oluşmasını sağlayan çerçeveyi sağlamış olabilir. Ancak bundan daha fazlasını düşünmek, Antik Yunanistan'da etnik kimlik ve politik davranış arasındaki bağın abartılması demektir.

KAYNAKÇA

- Arenz, Alexander 2006 *Herakleides Kritikos* "Über die Städte in Hellas." Eine Periegesis Griechenlands am Vorabend des Chremonideischen Krieges. Munich: Herbert Utz Verlag.
- Aymard, André 1935 "Le Zeus fédéral achaien Hamarios-Homarios." In *Mélanges offerts à M. Octave Navarre par ses élèves et ses amis*, 453–70. Toulouse: É. Privat.
- Barth, Fredrik (yay. haz.) 1969 *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Boston: Little, Brown, and Company.
- Bearzot, Cinzia 2004 *Federalismo e autonomia nelle Elleniche di Senofonte*. Milan: Vita e Pensiero.
- Beck, Hans 2003 "New Approaches to Federalism in Ancient Greece: Perceptions and Perspectives." Yay. haz. Kostas Buraselis ve Kleantes Zoumboulakis, *The Idea of European Community in History II. Aspects of Connecting Poleis and Ethne in Ancient Greece, 177–90*. Athens: National and Capodistrian University of Athens.
- Behrwald, Ralf. 2000 *Der lykische Bund. Untersuchungen zu Geschichte und Verfassung*. Bonn: Habelt.
- Bresson, Alain 2007–8 *L'économie de la Grèce des cités*. Paris: Armand Colin.
- Buraselis, Kostas 1982 *Das hellenistische Makedonien und die Ägäis: Forschungen zur Politik des Kassandros und der drei ersten Antigoniden im Ägäischen Meer und in Westkleinasien*. Munich: C.H. Beck.
- Daverio Rocchi, Giovanna 1993 *Città-stato e stati federali della Grecia classica. Lineamenti di storia delle istituzioni politiche*. Milan: Edizioni Universitarie di Lettere Economia Diritto.
- Davies, John K. 1994 "The Tradition about the First Sacred War." Yay. haz. Simon Hornblower, *Greek Historiography*, 193–212. Oxford: Clarendon Press.
- Ducat, Jean 1971 *Les Kouroi du Ptoion*. Paris: Boccard.
- Eckstein, Felix 1969 *ANAΘHMATA. Studien zu den Weihgeschenken strengen Stils im Heiligtum von Olympia*. Berlin: Mann.
- Etienne, Roland ve Denis Knoepfler 1976 *Hyettos de Béotie et la chronologie des archontes fédéraux entre 250 et 171 avant J.-C*. Paris: Boccard.
- Freitag, Klaus 2009 "Achaean and the Peloponnese in the Late Fifth-Early Fourth Centuries." Yay. haz. Peter Funke ve Nino Luraghi, *The Politics of Ethnicity and the Crisis of the Peloponnesian League*, 15–29. Cambridge, MA: Center for Hellenic Studies.

- Game, Jean 2008 *Actes de vente dans le monde grec. Témoignages épigraphiques des ventes immobilières*. Lyon: Maison de l'Orient et de la Méditerranée.
- Garnsey, Peter, Tom Gallant, Dominic Rathbone 1984
"Thessaly and the Grain Supply of Rome during the Second Century B.C." *Journal of Roman Studies*, 74: 30–44.
DOI:10.2307/299005.
- Grainger, John D. 1999 *The League of the Aitolians*. Leiden: Brill.
- Gschnitzer, Fritz 1955 "Stammes- und Ortsgemeinden im alten Griechenland." *Wiener Studien*, 68: 120–44.
- Hall, Jonathan M. 1997 *Ethnic Identity in Ancient Greece*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hansen, Mogens Herman 1995
"Boiotian *Poleis*: A Test Case." Yay. haz. Mogens Herman Hansen, *Sources for the Ancient Greek City-State. Acts of the Copenhagen Polis Centre*, vol. 2, 13–63. Copenhagen: Royal Danish Academy of Sciences and Letters.
- Hansen, Mogens Herman 1997
"A Typology of Dependent *Poleis*." Yay. haz. Thomas Heine Nielsen, *Yet More Studies in the Ancient Greek Polis*, 29–37. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Yay. haz. Hansen, Mogens Herman ve Thomas Heine Nielsen 2004
An Inventory of Archaic and Classical Greek Poleis. Oxford: Oxford University Press.
- Harter-Uibopuu, Kaja 1998
Das zwischenstaatliche Schiedsverfahren im achäischen Koinon. Cologne: Böhlau.
- Hatzopoulos, Miltiades B. 1998
Actes de vente de la Chalcidique centrale. Paris: Boccard.
- Head, Barclay V. 1911 *Historia Numorum*. Oxford: Clarendon Press.
- Helly, Bruno 2008 "Encore le blé Thessalien. Trois décrets de Larisa (*IG IX 2*, 506) accordant aux Athéniens licence d'exportation et réduction des droits de douane sur leurs achats de blé." *Studi ellenistici*, 20: 25–108.
- Knoepfler, Denis 1998 "Chronologie delphique et histoire eubéenne." *Topoi*, 8: 197–214.
- Kowalzig, Barbara 2007
Singing for the Gods: Performances of Myth and Ritual in Archaic and Classical Greece. Oxford: Oxford University Press.
- Kraay, Colin M. 1976 *Archaic and Classical Greek Coins*. Berkeley: University of California Press.

Ethnos ve Koinon

- Kühr, Angela 2006 *Als Kadmos nach Boiotien kam. Polis und ethnos im Spiegel thebanischer Gründungsmythen.* Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Larsen, Jakob A. O. 1953
“The Early Achaean League.” Yay. haz. George E. Mylonas, *Studies Presented to David Moore Robinson on his Seventieth Birthday, 797–815.* St. Louis: Washington University Press.
- Larsen, Jakob A. O. 1968
Greek Federal States: Their Institutions and History. Oxford: Clarendon Press.
- Mackil, Emily 2013 *Creating a Common Polity: Religion, Economy, and Politics in the Making of the Greek Koinon.* Berkeley: University of California Press.
- McInerney, Jeremy 1997
“The Phokikon and the Hero Archegetes.” *Hesperia*, 66: 193–207. DOI:10.2307/148482.
- McInerney, Jeremy 1999
The Folds of Parnassos: Land and Ethnicity in Ancient Phokis. Austin: University of Texas Press.
- Yay. haz. McKechnie, Paul ve Stephen Kern 1988
Hellenica Oxyrhynchia. London: Aris & Phillips.
- Meiggs, Russell ve David M. Lewis 1988
A Selection of Greek Historical Inscriptions to the End of the Fifth Century B.C. Oxford: Clarendon Press.
- Migeotte, Leopold 1984
L'emprunt public dans les cités grecques. Recueil des documents et analyse critique. Québec: Éditions du Sphinx.
- Morgan, Catherine 2003
Early Greek States beyond the Polis. London: Routledge.
- Morgan, Catherine ve Jonathan M. Hall 1996
“Achaian *Poleis* and Achaian Colonisation.” Yay. haz. Mogens Herman Hansen, *Introduction to an Inventory of Poleis*, 164–231. Copenhagen: Royal Danish Academy of Sciences and Letters.
- Parker, Robert 1998
Cleomenes on the Acropolis. An Inaugural Lecture Delivered before the University of Oxford on 12 May 1997. Oxford: Clarendon Press.
- Peek, Werner 1969
Inschriften aus dem Asklepeion von Epidauros. Berlin: Akademie Verlag.
- Petrakos, Vasileios 1997
Οἱ ἐπιγραφές τοῦ Ὀρωποῦ. Athens: Archaeological Society of Athens.

Rizakis, Athanasios 2008

Achaïe III. Les cités achéennes: épigraphie et histoire. Paris: Boccard.

Rizakis, Athanasios 2013

“États fédéraux et sanctuaires: Zeus *Homarios* et la construction de l’identité achéenne.” Yay. haz. Peter Funke ve Matthias Hakke, *Greek Federal States and Their Sanctuaries: Identity and Integration*, 13–47. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Scholten, Joseph B. 2000

The Politics of Plunder: Aitolians and their Koinon in the Early Hellenistic Era, 279–217 B.C. Berkeley: University of California Press.

Schwertfeger, Th. 1974

Der Achäische Bund von 146 bis 27 v. Chr. Munich: C.H. Beck.

Smith, A. D. 1986

The Ethnic Origins of Nations. Oxford: Oxford University Press.

Stewart, Andrew 1990

Greek Sculpture. New Haven: Yale University Press.

Thür, Gerhard - Hans Taeuber. 1994.

Prozessrechtliche Inschriften der griechischen Poleis: Arkadien (IPArk). Vienna: Verlag der Österreichische Akademie der Wissenschaften.

Walbank, Frank W. 1957

A Historical Commentary on Polybius. Volume I: Commentary on Books I–VI. Oxford: Clarendon Press.

Walbank, Frank W. 2000

“Hellenes and Achaïans: ‘Greek Nationality’ Revisited.” Yay. haz. Pernille Flensted-Jensen, *Further Studies in the Ancient Greek Polis*, 19–34. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

EK KAYNAKLAR

Beck, Hans 2003

“New Approaches to Federalism in Ancient Greece: Perceptions and Perspectives.” Yay. haz. Kostas Buraselis ve Kleantis Zoumboulakis, *The Idea of European Community in History II. Aspects of Connecting Poleis and Ethne in Ancient Greece*, 177–90. Athens: National and Capodistrian University of Athens. Antik etnisiteyi, toplumsal olarak oluşturulmuş ve enstrümantalist bir olgu olarak gören yeni bakış açısının Yunan federal devletlerinin inşasını anlamamızda bize yeni ufuklar açtığını ileri sürüyor.

Hall, Jonathan M. 1997

Ethnic Identity in Ancient Greece. Cambridge: Cambridge University Press. Antropologlar tarafından geliştirilmiş olan enstrümantalist etnik köken anlayışını Antik Yunan dünyasına uyguladı ve böylece antik dünyadaki etnik yapı tartışmalarına yeni değişkenler eklemiş oldu.

Kowalzig, Barbara. 2007. *Singing for the Gods: Performances of Myth and Ritual in Archaic and Classical Greece*. Oxford: Oxford University Press. Mit-ritüel performansı ve bunun politik iddialarla olan ilişkisi üzerine, Boiotialılarla ve Akhaialılarla ilgili olarak bu çalışmayla hayli ilintili değerlendirmeler de içeren yenilikçi bir inceleme.

Larsen, Jakob A. O. 1968. *Greek Federal States: Their Institutions and History*. Oxford: Clarendon Press. Kitap, pek çok açıdan eskimiş olup etnisiteyle ilgili olarak ilkel görüşü savunmasına rağmen, yine de Yunan *koinon*'u çalışmaları için iyi bir referans ve başlangıç kaynağıdır.

Mackil, Emily 2013 *Creating a Common Polity: Religion, Economy, and Politics in the Making of the Greek Koinon*. Berkeley: University of California Press. Boiotia, Akhaia ve Aitolia *koinon*'larının kaynağı ve gelişimiyle ilgili olarak detayları analiz ederken dinî ritüeller ve ekonomik bağımlılığın birbirine etkisini vurgular ve bir devlet olarak *koinon* ile etnik bir grup olarak *ethnos* arasındaki keskin ayrımı gözler önüne serer.

McInerney, Jeremy 1999 *The Folds of Parnassos: Land and Ethnicity in Ancient Phokis*. Austin: University of Texas Press. Kitapta, Phokislilerin muhalif etnik kökenleri ve bunun Phokis *koinon*'unun ortaya çıkmasındaki önemi anlatılmaktadır.

McInerney, Jeremy. 2013. "Polis and Koinon: Federal Government in Greece." Yay. haz. Hans Beck, *A Companion to Greek Government*, 466–479. Oxford: Blackwell. Yunan federal devletlerini, ağ kuramı bakımından ele alan yakın tarihli bir çalışma.

Morgan, Catherine. 2003. *Early Greek States beyond the Polis*. London: Routledge. Demir Çağı ve erken Arkaik Yunanistan'da bölgesel toplumların organizasyonu ve yapılanmasının arkeolojik kanıtlarını inceleyen, ayrıca ilkel birlik izlenimlerinin genellikle geç ve politik amaçlı iddiaların sonucu olduğunu gösteren zorlu, ancak oldukça önemli bir kitap.

Parker, Robert. 1998. *Cleomenes on the Acropolis. An Inaugural Lecture Delivered before the University of Oxford on 12 May 1997*. Oxford: Clarendon Press. Grup kimliklerinin oluşumu ve ifade edilmesinde, dinin oynadığı rolün iyi düşünülmüş, geniş kapsamlı ve çarpıcı bir keşfi. Aynı zamanda, Yunan dünyasındaki *ethnos* tabanlı kültlere ilişkin deliller içeren değerli bir ek bölüme sahip.